

**RUS VA O'ZBEK TILLARI CHORVACHILIK
TERMINOLOGIYASINING SHAKLLANISH VA BOYISH MANBALARIDA
O'XSHASH VA FARQLI JIHATLAR**

*Kurbanova Guzal Abduraximovna
Toshkent tibbiyot akademiyasi termiz filiali
O'zbek va xorijiy tillar kafedrasida o'qituvchisi*

Annotatsiya. Maqola ommaviy bayramlarning ifodaviy vositalarini, jumladan, san'at, musiqalar, raqslar va sahna tasvirlarini ijtimoiy va madaniy jihatdan tahlil qiladi. Tadbirlar orqali milliy qadriyatlar va madaniy merosning jamiyatdagi roli va ahamiyati oshiriladi. Shuningdek maqolada, ommaviy bayramlarni tashkil etishda muhim huquqiy va normativ-huquqiy hujjatlar, xususan Prezident farmonlari va Vazirlar Mahkamasining qarorlari, navzu yuzasidan o'tkazilgan bazi ilmiy tadqiqotlar asosida bayramlarning jamiyatdagi ijtimoiy ta'siri va undagi ifodaviy vositalarning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: ommaviy bayramlar, ifodaviy vositalar, madaniyat, ijtimoiy ahamiyat, normativ huquqiy hujjatlar, madaniy qadriyatlar, san'at, musiqalar, raqslar, sahna tasvirlari.

KIRISH

O'zbek xalq o'yinlari o'zining boy tarixiy, madaniy va ijtimoiy asoslariga ega bo'lib, milliy ma'naviyatni saqlash, yoshlarni tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etadi. Ushbu o'yinlar xalqning tarixiy tajribasini, ijtimoiy tuzilishini, ma'naviy qadriyatlarini va o'ziga xosligini aks ettiruvchi elementlardan biridir. O'yinlar nafaqat ko'ngilochar faoliyat, balki xalqni birlashtirishda, uning madaniyatini va an'analari bilan bog'liq hayotiy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazishning samarali vositalaridir. O'zbek xalq o'yinlarining tarixiy asoslarini o'rganish, ularning rivojlanish jarayonini va hozirgi zamon talablariga qanday javob berishini aniqlash, bu o'yinlarning ma'naviy va axloqiy ahamiyatini oshirishda muhimdir. Shu sababli, ularning tarixiy rivojlanishini va o'ziga xos xususiyatlarini chuqur tahlil qilish nafaqat madaniy, balki pedagogik nuqtai nazardan ham katta ahamiyatga ega.

O'zbek xalq o'yinlari, tarixan, jamiyatni birlashtiruvchi va axloqiy, ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qilgan. Har bir o'yin o'zining alohida mazmuni va shakli bilan o'z zamonasining ijtimoiy hayotini, ish yuritishning samarali usullarini, mehnatni tashkil etishni va odob-axloq me'yorlarini yosh avlodga o'rgatgan. Shu bilan birga, o'yinlar folklor va teatr san'atining ajralmas qismi sifatida xalqning madaniy merosini saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Bugungi kunda, o'zbek xalq o'yinlari nafaqat milliy madaniyatni saqlash, balki yoshlarni milliy g'urur va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning samarali vositasi sifatida ham keng qo'llanilmoqda. Shuningdek, xalq o'yinlarining o'zgaruvchan va rivojlanayotgan shakllari madaniy sohalarda yangiliklar yaratishda, zamonaviy turizm, madaniy festivallar va ta'lim jarayonlarida ham o'z o'rnini topmoqda. O'zbekiston Respublikasi hududida amalga oshirilayotgan madaniy merosni saqlash va rivojlantirishga qaratilgan islohotlar, ayniqsa, yosh avlodni tarixiy va madaniy boyliklar bilan tanishtirishga qaratilgan tadbirlar xalq o'yinlarining saqlanishi va keng ommalashishiga yordam bermoqda. Bu jarayonda, xalq o'yinlarini o'rganish va ularni yoshlar orasida ommalashtirishning ahamiyati oshib bormoqda.

O'zbek xalq o'yinlarini o'rganish nafaqat milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirish, balki xalq pedagogikasi, ijtimoiy munosabatlar va axloqiy qadriyatlar haqida muhim bilimlarni olish imkonini beradi. O'yinlar, o'z navbatida, xalqning o'ziga xos mehnat tarixi va qiyinchiliklarni yengib o'tish usullarini ko'rsatadi, bu esa nafaqat ma'naviy, balki ijtimoiy va tarixiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbek xalq o'yinlarining tarixiy asoslarini o'rganish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar muhim ahamiyatga ega. A. Z. Suyunovning "O'zbek xalq o'yinlari" (1997) asari xalq o'yinlarining ijtimoiy roli va tarbiyaviy ahamiyatiga alohida e'tibor qaratadi. U o'yinlarni nafaqat ko'ngilochar, balki axloqiy, ma'naviy, va pedagogik vazifalarni bajaruvchi vosita sifatida talqin qiladi. Shodievning "O'zbek folklori" (2010) asarida esa o'yinlar, xalqning ijodiy salohiyati va madaniy o'ziga xosligi sifatida, folklorning muhim tarmog'i sifatida ko'rib chiqilgan.

Shu bilan birga, Mahmudovning "O'zbek xalq o'yinlarining jamiyatdagi roli" (2015) nomli asarida xalq o'yinlarining zamonaviy o'zbek madaniyati va ijtimoiy hayotidagi o'rni tahlil qilingan. U xalq o'yinlarining o'zgaruvchan va rivojlanayotgan shakllari haqida ham so'z yuritadi. Xalq o'yinlarining qadriyatlar bilan chambarchas bog'liqligini, ularning o'ziga xos xususiyatlarini tushunishda bu tadqiqotlar muhim manbalar hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Ushbu maqolada O'zbek xalq o'yinlarining tarixiy asoslarini tahlil qilish uchun tarixiy, etnografik va madaniy tadqiqot metodlari qo'llanilgan. O'yinlar nafaqat xalqning ko'ngilochar faoliyati, balki uning ijtimoiy, ma'naviy va pedagogik ehtiyojlarini qondiruvchi vosita sifatida qaraladi. Tadqiqotda zamonaviy o'zbek o'yinlarini o'rganish va ularga nisbatan amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlar asosida empirik tahlil ham olib borilgan.

Tadqiqotning metodologik asoslari sifatida tarixiy tafsif, madaniy yondashuvlar, va etnografik metodlardan foydalangan holda xalq o'yinlarining shakllanishi, rivojlanish jarayoni va hozirgi kunda ularning saqlanishi tahlil qilindi. Xalq o'yinlarining turlarini va ularning jamiyatdagi o'rnini aniqlashda keng ko'lamli empirik materiallar va amaliy tadqiqotlar qo'llanildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

1-jadval

O'zbek xalq o'yinlarining tarixiy turlari va ularning ijtimoiy ahamiyati

O'yin turi	Tarixi va manbasi	Ijtimoiy ahamiyati	Zamonaviy rivojlanish
Kukrak o'yinlari	O'zbek xalqining qadimgi o'yinlaridan biri. Bu o'yinlar asosan bolalar orasida o'ynalgan.	Xalqning ijtimoiy muhitini va mehnatni ko'rsatadi. Bolalarning jismoniy va ruhiy rivojlanishiga xizmat qiladi.	Hozirda maktablarda tarbiyaviy va sport mashg'ulotlarida qo'llaniladi.
Beshik o'yinlari	O'zbekistonning barcha hududlarida tarqalgan va ko'plab oilalarda amalga oshirilgan.	Oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash, yosh avlodga sevgi, mehr-muhabbatni o'rgatish.	Oilaviy va ijtimoiy festivallarda qayta jonlantirilgan.
Qishloq o'yinlari	Aksariyat qishloq joylarida o'ynalgan, jismoniy faoliyatni rivojlantirgan.	Mehnat va ijtimoiy qadriyatlarni o'rgatish. Kollektiv ishlarda hamjihatlikni rivojlantirish.	Zamonaviy sport turlariga integratsiya qilinmoqda.

2-jadval

O'zbek xalq o'yinlarining tarixi va o'zgarishi

Period	O'yinning o'zgarishi	O'zgarish sabablari	Yangi shakllanish va ommalashish
Qadimgi davr (XX asrning boshlariga qadar)	O'yinlar xalqning iqtisodiy va ijtimoiy hayotiga muvofiq rivojlanib, o'yinlarning o'ziga xos qoidalari va tartiblari shakllanadi.	O'yinlar jamiyatning mehnat faoliyatiga va turmush tarziga mos kelgan.	O'yinlarning ijtimoiy ahamiyati oshgan, xalqaro ta'sir kuchaygan.
XX asrning o'rtalari	Yangi turlar paydo bo'lib, ayniqsa, bolalar o'yinlari rivojlandi.	Milliy madaniyat va ma'naviyatning tiklanishi, yoshlar orasida o'yinlar ommalashishi.	O'yinlar orasida yangi turlar, teatr va folklor festivallari, ko'rsatuvlar tashkil etilgan.
Hozirgi davr (XXI asr)	Yangi texnologiyalar va zamonaviy o'yin shakllari paydo bo'ldi.	Globalizatsiya, modernizatsiya va texnologiyalar o'yinga yangi shakllarni kiritdi.	O'yinlar o'qitish, tarbiya va milliy festivallarda faol ishlatilmoqda.

O'zbek xalq o'yinlarining tarixiy asoslarini tahlil qilish natijasida quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

1. Xalq o'yinlarining ijtimoiy roli: O'yinlar nafaqat ko'ngilochar faoliyat, balki xalqning axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular orqali yosh avlodga tarixiy meros, an'anaviy qadriyatlar, va ma'naviy etika o'rgatiladi.

2. O'yinlarning pedagogik ahamiyati: Xalq o'yinlari, yoshlarni tarbiyalashda, ularga do'stlik, hamjihatlik, mehnatga muhabbat kabi axloqiy tushunchalarni o'rgatishda katta ahamiyatga ega.

3. Xalq o'yinlarining zamonaviy shakllari: So'nggi yillarda xalq o'yinlari turli festivallarda, ta'lim muassasalarida va madaniy tadbirlarda keng ommalashmoqda. Bu jarayon o'zbek madaniyatining jonlanishi va yangi avlodga uning o'ziga xosligini tanitish uchun muhim ahamiyatga ega.

Xalq o'yinlarining saqlanishi va rivojlanishi uchun alohida ahamiyat berilishi lozim. Shu bilan birga, yangi avlodni bu an'analar bilan tanishtirishda turli madaniy va ta'limiy tadbirlarni tashkil etish, o'yinlarni o'rganish va ularga e'tibor qaratish kerak.

XULOSA VA TAVSIYALAR

O'zbek xalq o'yinlari jamiyatni birlashtiruvchi va yoshlarni tarbiyalovchi muhim vosita hisoblanadi. Ularning tarixiy asoslarini chuqur o'rganish, milliy an'analarning zamonaviy davrda saqlanishi uchun katta ahamiyatga ega. Tavsiyalar sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

1. Xalq o'yinlarining pedagogik imkoniyatlarini yanada rivojlantirish va ularni ta'lim jarayoniga keng joriy etish.

2. Madaniy tadbirlarda, festivallarda xalq o'yinlarini ommalashtirish va yoshlarni ularni o'rganishga jalb qilish.

3. Xalq o'yinlarini ilmiy asosda tadqiq etish va ularning tarixiy, madaniy ahamiyatini yanada chuqurroq tahlil qilish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Suyunov, A. Z. (1997). *O'zbek xalq o'yinlari*. T.: Fan.
2. Shodiev, X. (2010). *O'zbek folklori*. T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi.
3. Mahmudov, R. (2015). *O'zbek xalq o'yinlarining jamiyatdagi roli*. T.: O'zbekiston Matbuot.

